

Midvinterskymning vid Hovs Hallar.

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 29-2017
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Förra Nyhetsbrevets tema -

”Fattigdomen i Bjäre förr” – har intresserat – och engagerat – många av mina läsare. Mina farhågor, att innehållet skulle vara alltför tungt – blev inte besannade. Tvärtom. Några läsare har påpekat att den här sortens information utgör en viktig del av vår historia och kan vara nyttig kunskap för vår tids människor.

En läsare understryker, att det som präglar vår tid är bl.a. att klyftan mellan fattiga och rika ökar. I snabb takt dessutom.

På samma sätt som inkomst- och välståndsklyftorna på 1800-talet skapade oro i samhället sker det även nu. Vi ser det på många håll i världen.

Det fanns de som varnade

för att orättvisorna i 1800-talets samhälle skulle leda till revolt. Jag väljer ett exempel:

Emelie Flygare-Karlen skrev ett ”Upprop till Sveriges kvinnor” för att lindra nöden i Norrland. I november 1867 utbröt hungerkravaller i Skellefteå. Vägarna befolkades av tiggare. På landsbygden var besök av tiggare ofta förekommande. Det finns exempel i litteraturen, att välsituerade familjer kunde få upp till 15-20 tiggare om dagen..!
Många tiggare blev förstås sjuka. Till råga på allt rådde vid den här tiden läkarbrist i Sverige. Tyfus och smittkoppor härjade. Dödligheten steg.

Ännu en som varnade

Under 1870-talet hade den industriella revolutionen pågått en tid ute i Europa. Motsättningarna mellan de besuttna och de obesuttna hade ökat. Oron i samhället hade ökat. Levnadsmönster som funnits i århundraden hade rivits upp och ersatts av helt nya mönster, nya värderingar och krav på mer rättvis fördelning av tillgångarna. Vreden steg. Oron ökade.

En av dem som höjde varningens pekfinger var den svenske skalden Erik Gustav Geijer. Han skrev om

"en slavklass håller i själva verket på att åter avsättas – mitt i civilisationens sköte – En klass av proletärer, obesuttna, försvarslöse, vilka, tillväxande i förfärlig progression, så mycket bittrare känna sig utkastade ur samhället. Man borde betänka sig innan man inlåter sig i strid, som skall skaka samhällets grundvalar. Betänka sig om inte bättre medel finnes och om det bästa vore att borttaga våldets orsaker.

Det där sistnämnda,

som kom från E.G. Geijer, påminner mig om det som debatten handlar om idag – 2017 – när det gäller den tendens till revolution, som vi under senare år kunnat bevittna i vissa utarmade förorter i Sverige.

"Man borde borttaga våldets orsaker," är ett återkommande tema.

En annan av den tidens

klarsynta personer var bästadsönsen Carl Adolph Agardh. Botanist och professor med rötter i Bästad. Han var vetenskapsman och ägnade sig – bland mycket annat – åt studier av våra alger. Agardh ägnade även intresse åt sin samtids orättvisor. Han talade och skrev om "samhällets felaktiga organisation". Han ville varna för de revolutionära tendenserna, som blev allt tydligare vid den tiden.

Det är en skam,

det är en fläck på Sveriges banér, att medborgarrätt heter pengar"
(Verner von Heidenstam.)

Samhällets insatser för att lindra nöden

var begränsade. I stället var det välgörenhet som gällde. Så var det runt om i Europa. Den svenska världsstjärnan Christina Nilsson gav i Paris en konsert till förmån för de fattiga i Småland!!

På de stora godsens i södra Halland – där jordmånen var bättre än den magra och torkdrabbade bjärejorden – blev det trots allt vissa skördar. Godsägaren på Gamla Skottorps gods lät varje vecka sätta ut en halv tunna rågmjöl till bröd för utdelning till tiggare.

När fläsk var lyx på bordet

I mina Nyhetsbrev har jag gång på gång återkommit till ämnet fattigdom när det gäller de förhållande som gällt under tidigare århundraden. Faktum är. att människorna har levt i närheten av svältgränsen under århundraden.

När det gäller vår egen bygd finns många skildringar som gör gångna tiders fattigdom levande för oss som lever i ett överflödssamhälle.

När man lever nära svältgränsen är det angeläget att äta fet mat. Det hårda arbetet gjorde, att förbrukningen av kalorier var stor.

Fet mat var viktigt. Fläsk ansågs som finare än oxkött. En påminnelse om detta får vi fortfarande i vårt julfirande. Julskinkan....!!

Nödår i Sverige

På 1600-talet inträffade fruktansvärda nödår i Sverige. Många svält ihjäl. Så pass många att vi kan notera det i befolkningsstatistiken.. Mot bakgrund av detta är det en gåta, att det blev möjligt för Karl XII att mobilisera en arme för krig ute i Europa.

I samma veva som svenska folket fick uppleva denna misär kom ytterligare en plåga. Det var pesten som slog till 1710. Även i Bjäre har vi spår från denna farsot. En särskild pestkyrkogård bär vittne om detta.

Det finns anledning att i kommande Nyhetsbrev återvända till denna plåga.

Svält och sjukdomar skördade vid den här tiden fler offer än krigen. Många dog av undernäring som i sin tur ledde till minskad motståndskraft mot sjukdomarna.

Sante Gudmundsson var en berättare,

som jag ofta citerat i såväl mina böcker som i Nyhetsbrev. Hans mor, Kristina Pålsson, född i ett enkelt torp, utgrävt i backslutningen på Åsen, hade berättat för Sante om sin barndom. Sante blev en ivrig skildare av sin tids Bjäre.

En annan berättare som jag använt som källa är Emil Söderman i Ramsjö.

Mera om fattigdomen i Bjäre finns i mitt senaste Nyhetsbrev. Om du inte fanns med bland mottagarna – gå till min hemsida www.bjareforlaget.com. Leta under rubriken "Som jag ser det".

En intressant period

I vår svenska historia utgör ju förvisso de år som dagboken omfattar. Brytningen mellan det gamla och det nya. Demokratins födelse i vårt land. Kungamaktens sista ingripande i det politiska skeendet. Det fasansfulla 1:a världskriget. Stora fartygskatastrofer.

Vi kan stanna kvar i slutet av 1800-talet i Bjäre. Efter de svåra nödåren på 1860-talet kan vi under det följande årtiondet läsa om ännu en plåga som drabbat jordbruket: Ollonborrar. Rättare sagt: ollonborrharnas larver. Fedepölsorna.

Hovs kommunstyrelse beslutar 7 november 1877.

§ 1.

....att kommunen åtager sig att plocka 800 fat dels ollonborrar, dels larfver som dödade skola öfverlemnas till Kommunal-nämndens ledamöter

§2

Priset bestämdes till 20 öre per kanna.

Den 9 december dyker ollonborrhärendet åter upp i kommunalnämnden i Hov.

§1

..... besluta angående åtgärders widtagande för utdödande af Ollonborrar och deras larfwer, emedan dess å senare tiden och synnerligast det sistförflutna året gjort en till inemot 50 000 kr beräknad skada å innevarande års gröda.

§ 2.

....att hvarje hemman samlar och till kommunalnämndens ledamöter levererar 20 fat Ollonborrar eller dess larfver....

Janne Botvids dagbok

Janne Botvid Johansson var född 1882. Han kallades allmänt Janne Botvid. I unga år fick han 1899 plats som dräng hos inspektör Axel Svensson i Magnarp. På den platsen stannade han i inte mindre än 21 år.

Det som gör Janne intressant för mig är att han skrev dagbok under åren 1913-1923. Till stor del handlar dagboken om sysslorna på gården. Om sådd och skörd och annat i arbetet.

Det som gör dagbokens anteckningar *särskilt* intressanta är hans kommentarer till den tidens stora händelser i landet. Händelser som jag känner igen från historieböcker och annan litteratur.

Boklådan

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Vår bjärehistoria i bild	359	70
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70 *
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	120
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld	
NÄRA HAVET trivs jag bäst. (Årets bok.)		330

- Tidigare slutsåld hos oss. Nu några få ex som återtagits från säljställen.

Våra böcker säljs i bokhandel i Båstad, Laholm och Ängelholm, samt vissa ställen på bjärehalvön.

Dessutom direkt hos förlaget, Hallavaravägen 102.

Språklådan.

En titt i skyltfloran:

-*Vi utför rost och plåtskador billigt (skylt i bilverkstad.)

* Jag är sjukdom. (Skylt hos frisör.)

* Ingen parkering förbjuden (skylt vid bensinmack.)

* Ät fisk – bli frisk. Affären stängd på grund av sjukdom. (Skylt i affär.)

* Priserna gäller endast då gatuköket är öppet (Skylt i gatukök.)

* Jämna pengar underlättar växlingen. (Lapp i kafeterian i skolan)

Fler fynd i språklådan

En dala-tidning råkade ut för en malör , Den som var ansvarig för ombrytningen den dagen måste ha lidit när tidningen kom ut.

Notis 1:

Vår utmärkte målare, artisten Anders Zorn har igår av länsman i Orsa förpassats till fängelset, skäligen misstänkt för att ha begått en rad inbrottsstöld

Notis nr 2 i samma tidning:

En flera gånger straffad inbrottstjuv vid namn Jan Olof Persson mottogs i går i audiens hos konungen, som länge underhöll sig med honom. Hans majestät förlänade honom "Litteris et artibus"

Pennan som läckte

Om du är tillräckligt gammal kommer du kanske ihåg din skoltids bläckpenna. Den som du skulle doppa i bläckhornet för att sedan skriva. Du minns kanske när pennan "läckte" och det blev en stor plump i skrivboken....

Om den här vändan finns en text i "Barnens första läsebok" från 1906:

*Nu skall Klara lära skriva
Fint och vackert skall det bli
Sidan, ren som markens driva
från var plump skall hållas fri!*

Visdomsord om två öron men bara en mun.

Att gamla tiders skolböcker intresserar mig är kanske inte så överraskande. Jag är intresserad av historia och skolans värld är ju den som jag ägnat mitt yrkesverksamma liv åt.

I dessa böcker från "för länge sedan" kan man fynda. Här är ett exempel, hämtat ur Läsebok för folkskolan 1868:

*Då Gud två öron och en mun dig gav
Vad kan du därav lära?
Mitt råd du dig erinre
Att du bör höra dubbelt mer
Och tala dubbelt mindre.*

Prosa och poesi.

Den gamle skolläraren inpräntar skillnaden mellan prosa och poesi.

Om jag säger:

Jag stiger upp klockan sju. Tvättar mig och dricker kaffe med dopp.."

Det är prosa. Men om jag säger så här:

*Klockan sju stiger jag opp
Tvättar min kropp
Tager min kopp
Och dricker kaffe med dopp.*

Det är poesi.

Känner du någon

som du tror kan uppskatta mina Nyhetsbrev – tipsa gärna. Allt jag behöver är en mejl-adress.

Vänligen

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad

Tel. 0431-365332